

Vilma Levänen

FAMILJESPRÅKPOLICY I EN SVENSK-FINSK FAMILJ

Språkplanering, språkliga praktiker och språktillägnande ur
föräldrarnas perspektiv

SAMMANDRAG

Vilma Levänen: Familjespråkpolicy i en svensk-finsk familj – språkplanering, språkliga praktiker och barnets språktillägnande ur föräldrarnas perspektiv

Kandidatavhandling

Tammerfors universitet

Studieinriktning i nordiska språk

April 2023

Att uppfostra sina barn på ett tvåspråkigt sätt har blivit alltmer vanligt i familjer som bor i Finland, där finska och svenska är de officiella språken. Samma fenomen förekommer bland finländare som har flyttat till Sverige. I sådana situationer behöver varje familj fundera på hur de vill använda språken i vardagen för att erbjuda den bästa möjliga tvåspråkiga omgivning för barns språktillägnande. Genom centrala begrepp, som i undersökningen är *tvåspråkighet*, *språkpolicy*, *familjespråkpolicy*, *privat språkplanering*, *språkliga praktiker*, *språktillägnande* samt *typiska språkliga drag*, har jag genomfört en fallstudie vars syfte är att undersöka familjespråkpolicy i en svensk-finsk familj. Vidare beskrivs språkliga praktiker som enligt föräldrarna anses som fungerande för att stöda barnets språktillägnande samt de typiska språkliga dragen i barnets tal.

Material i undersökningen är intervjusvar från en Teams-intervju med föräldrarna i en svensk-finsk familj. Intervjun tar 24 minuter och omfattar åtta frågor. Föräldrarna fick bekanta sig med intervjuteman på förhand via en temablankett så att de skulle ha en möjlighet att fundera på relevanta teman och komma fram med exempel. Som metod används grov transkribering av intervjun, tema-analys samt kodning till olika teman för att kunna analysera materialet.

Den teoretiska ramen i undersökningen grundar sig på teorier om *språkpolicy*, *familjespråkpolicy*, *privat språkplanering* och *språkliga praktiker* samt teori om *barnets språktillägnande*, mer precis i tvåspråkigt sammanhang. Min analys visar att i denna svenska-finska familj strävar föräldrarna efter att använda en av de språkliga strategierna, *en person, ett språk*, med avsikten att vara konsekvent men i praktiken är användningen inte systematiskt. Mor pratar finska och far svenska oavsett några undantag som förekommer i mors språkanvändning. Föräldrarna har inkluderat båda språken i barnets liv redan från första början. Resultaten visar att enligt föräldrarna de typiska tvåspråkiga dragen som synonympar och genomskinliga drag är en del av barnets vardagliga språk. Barnet har förmågan att förstå att i familjen används två olika språk. Vidare strävar barnet efter att svara med det samma språket som talaren använder.

Nyckelord: tvåspråkighet, språkpolicy, familjespråkpolicy, privat språkplanering, språkliga praktiker, språktillägnande

TIIVISTELMÄ

Vilma Levänen: Perheen kielipolitiikka ruotsalais-suomalaisessa perheessä – kielisuunnittelu, kielelliset käytännöt ja lapsen kielenomaksuminen vanhempien näkökulmasta

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Pohjoismaisten kielten opintosuunta

Huhtikuu 2023

Lapsenkasvatus kaksikielisessä ympäristössä on yhä tavallisempaa perheissä Suomessa, jossa kahtena virallisena kielenä ovat suomi ja ruotsi. Sama ilmiö esiintyy myös suomalaisten keskuudessa, jotka ovat muuttaneet Ruotsiin. Tällaisissa tilanteissa jokaisen perheen tulee pohtia millä tavoin he haluavat käyttää kieliä arjessaan taatakseen lapsilleen parhaan mahdollisen kaksikielisen ympäristön kielenomaksumiseen. Keskeisten käsitteiden kautta, joita ovat *kaksikielisyys*, *kielipolitiikka*, *perheen kielipolitiikka*, *yksityinen kielisuunnittelu*, *kielenomaksuminen* sekä *tyypilliset kielelliset piirteet*, olen toteuttanut tapaustutkimuksen, jonka tavoitteena on tarkastella perheen kielipolitiikkaa yhdessä ruotsalais-suomalaisessa perheessä. Lisäksi tarkoituksena on kuvailla kielellisiä käytäntöjä, jotka vanhemmat näkevät toimiviksi lapsen kielenomaksumista ajatellen sekä lapsen puheelle tyypillisiä kielellisiä piirteitä.

Materiaalina toimivat haastatteluvastaukset vanhempien kanssa käydystä Teams-haastattelusta. Haastattelun kesto on 24 minuuttia ja se kattaa kahdeksan kysymystä. Vanhemmat saivat tutustua etukäteen haastatteluteemoihin teemalomakkeen avulla, jotta voitiin taata mahdollisuus tutkimukseen liittyvien teemojen pohtimiseen etukäteen sekä esimerkkien keksimiseen. Metodina käytetään haastattelun karkeaa litterointia teema-analyysejä ja koodausta kategorioihin, joiden avulla olennaisia teemoja materiaalista voidaan analysoida.

Keskeiset teoriat kielipolitiikasta, perheiden kielipolitiikasta ja kielellisistä käytännöistä sekä lapsen kielenomaksumisesta kaksikielisessä yhteydessä toimivat perustana tutkimukselle. Teorian ja analyysin pohjalta voidaan todeta, että kyseinen ruotsalais-suomalainen perhe pyrkii käyttämään yhtä kielellistä strategioista, *yksi henkilö, yksi kieli*, tarkoituksenaan olla johdonmukaisia, mutta toteutus ei ole täysin systemaattista. Äiti puhuu suomea ja isä ruotsia muutamaa äidin kielenkäytössä esiintyvää poikkeusta lukuun ottamatta. He ovat sisällyttäneet molemmat kielet lapsen elämään jo alusta alkaen. Tulokset osoittavat, että vanhempien mukaan tyypilliset kaksikieliset piirteet kuten synonyymipareja ja läpinäkyviä piirteitä, ovat osa lapsen arkikieltä. Lapsi myös ymmärtää, että perheessä käytetään kahta eri kieltä ja hän pyrkii vastaamaan samalla kielellä, jota puhuja käyttää.

Avainsanat: kaksikielisyys, kielipolitiikka, perheen kielipolitiikka, yksityinen kielisuunnittelu, kielelliset käytännöt, kielenomaksuminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Syfte och hypotes	2
1.2 Material	3
1.3 Metod.....	4
1.4 Forskningsetik	6
1.5 Tidigare forskning.....	7
2 Teoretisk referensram.....	9
2.1 Språkpolicy	9
2.2 Familjespråkpolicy	10
2.3 Privat språkplanering i tvåspråkiga familjer	11
2.3.1 Tvåspråkiga kommunikationstyper	12
2.3.2 Strategier för språkliga praktiker i familjen	13
2.4 Begreppsprecisering.....	14
2.5 Barns språktillägnande i tvåspråkig kontext.....	14
3 Språkpolicy, språkliga praktiker samt barns språktillägnande	15
3.1 Familjespråkpolicy	16
3.3 Typiska drag i barnets tal.....	19
3.3.1 Val av språk	19
3.3.2 Ordförråd.....	21
4 Resultat.....	23
4.1 Familjespråkpolicy	23
4.3 Typiska drag i barnets tal.....	24
5 Sammanfattning	25
6 Diskussion och framtiden.....	27
Referenser	29

1 Inledning

Att grunda familjer med två olika språk har blivit alltmer vanligt i dagens finska samhälle. År 2014 fanns det 71 316 par och familjer med två kulturer i Finland vilket syftar på par som båda har född i olika länder. (*Familjary*, 2023) Dessa tvåspråkiga familjer har olika kulturella och språkliga bakgrunder och de har gjort ett medvetet val att uppfostra sina barn i en tvåspråkig omgivning. Utöver detta kan orsaken till valet kan vara åtskilliga fördelar som användningen av två språk i vardagen kan erbjuda. Viorica Marian och Anthony Shook (2012) behandlar i deras artikel en del av dessa fördelar som omfattar exempelvis en mer avancerad koncentrationsförmåga hos tvåspråkiga barn. Vidare visar ett antal undersökningar att tvåspråkiga barn anpassar sig bättre till förändringar redan vid sju månaders ålder (Marian & Shook, 2012). Oberoende av orsaken till föräldrarnas språkliga val, finns det flera aspekter, som behöver tas i beaktande gällande familjens språkplanering och språkliga praktiker i det vardagliga livet. En av dessa aspekter kan exempelvis vara valet gällande vilket språk som föräldrar väljer att använda med barn och i vilken utsträckning. Ingrid Piller (2001:65) påpekar i sin undersökning om privat språkplanering att genom att vara konsekvent med språkanvändning kan föräldrar för sin del stöda utvecklingen av båda språken hos barnet.

Enligt *Vetenskapstermbanken* (2014) kan *tvåspråkighet* definieras som kunnande och användning av två olika språk. En bredare definition av termen omfattar kunnande som kan vara på olika nivåer i olika språk, det vill säga det ena språket är mer flytande än det andra språket. I detta fall kan språkförmågan i båda språken ligga på vilken nivå som helst och tillägnandet av språken kan ha börjat i ett tidigt skede av livet eller även senare. Enligt den snävare tolkningen behöver båda språken ligga på samma nivå och ha tillägnats sedan födelsen (*Vetenskapstermbanken i Finland*, 2014). Sirje Hassinen (2004) i sin tur definierar *tvåspråkighet* som förmågan att aktivt kunna prata, skriva, förstå och även tänka på två olika språk. Hen erbjuder också en snävare tolkning som betonar att för att vara tvåspråkig, behöver de två olika språken ha tillägnats före fjärde levnadsåret (Hassinen, 2004:241–242). Tvåspråkigheten är också ett centralt begrepp inom vetenskapsområdet familjespråkpolicy. Kendall King, Yi-Ju Lai och Stephen May har definierat *familjespråkpolicy* eller *FSP* som föräldrarnas sätt att planera hur olika språk används hemma bland familjemedlemmar (King et.al, 2017:94). I familjespråkpolicy ingår oftast föräldrarnas planering av de praktiska medlen att använda språk samt barnens framtid med språk Vid sidan av familjespråkpolicy i en svensk-finsk familj redogör jag för hur föräldrar uppfattar barnets språktillägnande i två olika språk. Utgående från Abrahamsson (2009) och Håkansson (2003) har termen *språktillägnande* definierats som barnets förmåga att fokusera mer spontant på språkets innehåll och betydelse i stället för form. Då sker språktillägnandeprocessen naturligt och omedvetet (Abrahamsson, 2009 & Håkansson, 2003).

Svenska är det andra officiella språket i Finland och år 2019 fanns det omkring 290 000 svenskspråkiga i Finland vilket är 5,2 procent av Finlands befolkning (*Folktinget*, 2021). Enligt Johan Häggman (2021) har 19 700 finländare, som har svenska som registrerat modersmål, flyttat till Sverige under perioden 2000–2017 (Häggman, 2021). Dessa siffror avslöjar svenskas utsträckning i Finland samt finländares intresse att flytta till Sverige och möjligtvis grunda en tvåspråkig familj i Sverige. Undersökningen är samhällsrelevant därför att undersökning av språkplanering i familjekontext kan tillföra ny information om familjespråkpolicy som även andra tvåspråkiga familjer utanför Finland eller Sverige kan ha nytta av. Detta kan förmedla information för andra tvåspråkiga familjer, som bor varken i Sverige eller i Finland. Språkkunskaper i flera språk kan ses som något värdefullt och med lite uppmuntran kan flera föräldrar bestämma sig att inkludera flera språk i sin vardag och sitt barns liv.

Svenska är ett av de nordiska språken och är det dominerande språket i studieinriktningen nordiska språk vid Tammerfors universitet (Opintopolku, 2022). Att forska i ett antal språkliga aspekter gällande svenska i det finska samhället är relevant för min studieinriktning därför att i Finland finns det ungefär 35 000 elever i svenskspråkiga grundskolor vilket är ungefär sex procent av alla grundskolelever (Utbildningsstyrelsen, 2019). Detta kan antyda att svenska fortfarande uppskattas och att det finns många familjer som har svenska som en del av deras vardagliga liv. Genom att undersöka barnets tillägnande av finska och svenska kan det samtidigt avslöja nya aspekter om inlärnigen av båda språken i ett tvåspråkigt sammanhang. Personligen är jag också intresserad av tvåspråkigheten i allmänhet, inte bara på grund av mitt blivande yrke som språklärare, utan också på grund av mitt personliga band med en tvåspråkig familj. I följande avsnitt beskriver jag undersökningens syfte, material, metod och tidigare forskning som är relevant för mitt undersökningsämne. I avsnitt 2 fokuserar jag på bakgrundsteori om ämnet och senare anknyter det till analysen av materialet (se avsnitt 3). Senare redogör jag för undersökningens resultat, sammanfattning och diskussion samt funderar på möjliga framtida undersökningsämnen.

1.1 Syfte och hypotes

Syftet med min undersökning är att kartlägga familjespråkpolicy och språkplanering i en svensk-finsk familj samt vilka praktiker som föräldrarna anser att vara de mest fungerande för att stöda barnets språktillägnande. Ytterligare ett syfte är att beskriva vilka språkliga drag i tal karakteriserar barnets språkbruk i båda språken och hur det syns i praktiken. I denna undersökning avses med språkliga drag

det tvåspråkiga barnets språkanvändningen i vardagen enligt föräldrarna. Ett exempel på de dragen användningen av ett språk med den ena föräldern och ett annat språk med den andra föräldern. Utgående från Bernard Spolskys (2009 & 2019) teori om *språkpolicy*, Kendall Kings, Lyn Fogles och Aubrey Logan-Terrys (2008) översikt om *familjespråkpolicy*, Ingrid Pillers (2001) undersökning om *privat språkplanering* samt *språkliga praktiker* och teorin om uppfostran av tvåspråkiga barn av Sirje Hassinen (2005) kan dessa viktiga aspekter gällande syftet undersökas. Mina forskningsfrågor är:

1. Vad kännetecknar familjespråkpolicyn i en svensk-finsk familjen?
2. Vilken typ av praktiker används för att stöda barnets förmåga att tillägna både svenska och finska?
3. Vilka språkliga drag karakteriserar barnets språktillägnande samt språkförmåga i vardagen?

Hypotesen är att i familjen används en eller flera av de typiska strategierna för en tvåspråkig uppfostran. Troligen en av strategierna är *Fen person, ett språk* (eng. *one person, one language*) som utgående från Pillers teori betyder att föräldrar använder sina egna modersmål med barnet på ett konsekvent sätt (Piller, 2001:63). Dessa strategier presenteras närmare i avsnitt 2.3.2. Eftersom informanterna, det vill säga familjens föräldrar, hör till mitt nätverk, har jag i viss omfattning en förförståelse om tvåspråkiga uppfostran i allmänhet och kan tillämpa den för att formulera en hypotes för denna undersökning. Mitt antagande är att föräldrarna kan beskriva deras typiska språkliga praktiker som de avser som fungerande i vardagen och att de har en uppfattning av något slag om barnets språktillägnande och dess utveckling.

1.2 Material

I undersökningen samlades in material genom en intervju med föräldrarna i en svensk-finsk familj. Mor i familjen pratar finska som *registrerat modersmål* och far svenska. *Registrerat modersmål* kan definieras som ett språk som personen väljer att rapportera till myndigheter (Oikeusministeriö, n.d.) De har två barn som är båda under tre år gamla och på grund av ålder svarade föräldrarna på frågor utgående från det äldre barnets språktillägnande för hen lär sig att prata för tillfället. Om föräldrarna anser språktillägnet av det yngre barnet relevant för familjens språkpolicy och för det andra barnets språktillägnande, har det tagits i beaktande och behandlats i analysen. Jag genomförde en öppen riktad intervju med åtta intervjufrågor på svenska (se bilaga 1) med båda föräldrarna samtidigt. Eftersom familjen bor i Sverige, genomfördes intervjun på Teams. Intervjun, som tog 24 minuter, bandades in så att jag kunde göra en grov transkribering av innehållet för analysfasen.

Föräldrarna har haft en möjlighet att bekanta sig med relevanta teman på förhand. Jag skickade en temablankett till mor via e-post ungefär två veckor innan intervjun genomfördes. Teman som togs upp i blanketten behandlar bland annat om föräldrarnas tankar om uppfostran av tvåspråkiga barn, deras vardagliga språkliga praktiker och de typiska drag som förekommer i barnets tal både på finska och på svenska (se bilaga 2). På så sätt har de haft tid att fundera kring teman före intervjun och möjligtvis påverka svarens omfattning. Ett skäl till det att de fick bekanta sig med temana före intervjun är att möjliggöra ett öppet men omfattande samtal om ämnesområden. Mer om intervjutypen och motiveringen av valet presenteras i avsnitt 1.3.

1.3 Metod

I vetenskapliga undersökningar kan utnyttjas olika typer av intervjuer som exempelvis *strukturerad*, *semistrukturerad* och *öppen strukturerad intervju*. (Jyväskylä universitet, 2021). I *strukturerad intervju*, som ofta används i kvalitativ forskning, väljer informanter svaret från blanketten med begränsade svarsalternativ. *En semistrukturerad intervju* i sin tur utgår från i förväg formulerade frågor men informanternas sätt att svara kan variera vilket gör intervjutypen mer öppen (Vuori, 2023.) Syftet med *en öppen strukturerad intervju* är att behandla vissa, i förväg valda relevanta teman i en mer friare konversation där informanter kan dela sina egna erfarenheter och tankar med intervjuare utan en definierad struktur (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Motiveringen till valet av *en öppen strukturerad intervju* är att trots den fria diskussionen kan jag fortfarande styra intervjun med de relevanta teman som jag har funderat i förväg. Detta ger en möjlighet att ställa relevanta följdfrågor med hänsyn till undersökningsämnet och samtidigt kartlägga föräldrarnas egna funderingar.

Som redan påpekats, valde jag att genomföra *en öppen strukturerad intervju* med två informanter, det vill säga familjens föräldrar. Jag intervjuade båda föräldrarna samtidigt vilket behöver tas i beaktande vid analysen av intervjusvaren. Trots att jag intervjuar två personer samtidigt, handlar det inte om fokusgruppintervjun där det viktigaste är att observera interaktion mellan gruppmedlemmar i stället för att ta reda på enstaka iakttagelser (Vuori, 2023). Mitt antagande har varit att föräldrarna tillsammans har formulerat deras familjespråkpolicy samt funderat på språkliga praktiker och gjort observationer gällande barnets språktillägnande och därför valde jag att intervju båda föräldrarna samtidigt. Jag antar att i denna undersökning kan det vara möjligt att nå mer material när föräldrarna intervjuas samtidigt. Då har de en chans att tillägga information eller fundera tillsammans aspekter gällande deras familjespråkpolicy.

Som undersökningsmetod använder jag *kvalitativ innehållsanalys*. Med hjälp av *tematisering* kan de relevanta temana för undersökningen och dess syfte lokaliseras i undersökningsmaterialet. *Tematisering* kan räknas som en av de formerna av kvalitativa innehållsanalysernas och kan kallas också för *tema-analys*. Jag kommer att använda begreppet *tema-analys* i fortsättningen i undersökning. Det är viktigt är att lyfta fram de typiska dragen för undersökningsämnet och presentera exempel från materialet vid *en tema-analys*. Det som behövs notera är att teman som förekommer i den öppna strukturerade intervjun i min undersökning är inte desamma som utformas i analysfasen (Vuori, 2023.) Detta betyder att de i förväg utformade teman i temablanketten (se bilaga 2) är inte nödvändigtvis desamma som i temana i analysfasen fått via *tema-analys*. Vidare använder jag *kodning* som i min undersökning behandlar om sortering av svar till olika klasser enligt olika teman som jag skapade vid tema-analys (Vuori, 2023). Genom att utnyttja *tema-analys*, kan jag analysera innehållet av föräldrarnas intervjusvar, kartlägga de viktigaste temana som blir klasser genom *kodning* och nå en djupare förståelse av språkpolicyn i denna familj

Jag genomför *en fallstudie* där jag fokuserar på en svensk-finsk familj. *Fallstudien* är en forskningsstrategi som undersöker ett fenomen på en djupare nivå och ger mer detaljerad information om det ifrågavarande fenomenet. Denna typ av studier syftar inte på generalisering av undersökningsresultat utan försöker presentera och tolka enskilda fall i en viss kontext. (Jyväskylän universitet, 2015) Enligt en annan definition är *fallstudien* en fördjupande undersökning om ett enskilt fall som betraktas på ett noggrant sätt (Hamel et.al, 1993). I min undersökning betraktas en svensk-finsk familjs språkpolicy, deras språkliga praktiker samt barnets språktillägnande i tvåspråkig kontext för att få en djupare förståelse av tvåspråkighet i en enskild tvåspråkig familj. En öppen strukturerad intervju (se avsnitt 1.2), som jag har valt att använda, är det lämpligaste sättet att genomföra undersökningen därför att den erbjuder en möjlighet till fritt tal och egna iakttagelser.

Konkret börjar jag med att utforma intervjufrågor (se bilaga 1) med hjälp av relevant teori gällande familjespråkpolicy, privat språkplanering och tvåspråkigt barns språktillägnande (se kapitel 2) vid sidan av det personliga undersökningsintresset för ämnesområdet. Sedan genomför jag intervjun och spelar in den. Jag börjar med att transkribera mitt material fått från intervjun med föräldrarna i en svensk-finsk familj. Genom att transkribera intervjun och skriva ner de allra viktigaste aspekter kan jag hitta relevanta teman som stöder undersökningens syfte och forskningsfrågor. Jag utnyttjar *grov transkribering* (fin. *peruslitterointi* eller *ylimalkainen litterointi*) vars syfte är på ett enkelt sätt beskriva vad som sägs exempelvis i intervjun (Vuori, 2023). Talets innehåll och budskap är mest betydelsefulla och till skillnad från mer noggranna transkriberingstyper, är pauser och andra små detaljer inte relevanta och behöver inte skriva ner (Vuori, 2023). Jag väljer kvalitativ innehållsanalys,

tema-analys, som undersökningsmetod och använder *kodningen* av de transkriberade intervjuvaren, för att dela teman i klasser och sedan börjar jag analysera innehållet.

Analysmetoden som jag använder är *teoristyrd* därför att jag hade redan hämtad relevant teori före intervjun. Med *teoristyrd analysmetod* avses materialinsamling som grundar sig på *metodologi* och en viss typ av materialanalysen som är en kombination av materialdriven, det vill säga materialbaserad, och teoristyrd analys (Tuomi & Sarajärvi, 2009). *Metodologi* kan definieras som läran om metoder för inhämtande av information samt bildning av begrepp och teori (Vetenskapstermbanken, 2023). För jag har haft en teorigrund redan före intervjun, hade jag ett antagande om vilka teman skulle kunna vara relevanta. Under läsandet av transkriberingen börjar jag *tema-analysen* (se avsnitt 1.3) samt *kodning* (se avsnitt 1.3) av materialet till olika klasser. Klasser som jag använder är *familjespråkpolicy*, *val av språk* och *typiska drag i barnets tal*. Värt att notera är att klassen *familjespråkpolicy* innefattar de praktiska språkliga praktikerna som föräldrarna använder i vardagen (se avsnitt 2.4). I början hade jag också klassen *föräldrarnas tankar om att uppföstra barnet på ett tvåspråkigt sätt* men bestämde mig att stryka klassen. Intervjun baserar sig helt på föräldrarnas egna tankar och under tema-analys och kodningsfas konstaterade jag att föräldrarnas svarar enbart efter sina egna erfarenheter och synvinklar så en separat klass betraktande föräldrarnas tankar var inte nödvändig. Sedan grupperar jag intervju svar till rätta klasser och abstraherar materialet så att bara de mest relevanta teman analyseras.

Utgående från Spolskys (2009) teori definierar jag begrepp '*språkpolicy*' (se avsnitt 2.1). Sedan fokuserar jag på Kendall Kings, Lyn Fogles och Aubrey Logan-Terrys (2008:907) definition av familjespråkpolicy (se avsnitt 2.2). I följande kapitel diskuterar jag Pillers (2001:62) definitioner av *privat språkplanering* (se avsnitt 3.1) samt *familjens språkliga praktiker* (se avsnitt 2.3) som begrepp. Slutligen åskådliggör jag typiska teoretiska aspekter som gäller det tvåspråkiga barnets tal (se avsnitt 2.4) med hjälp av teorin av Sirje Hassinen (2005). I analysdelen (se kapitel 3) anknyter jag teori med materialet samt konkreta exempel från intervjun med föräldrarna i en svensk-finsk familj. Sedan sammanfattar jag teorin och de centrala resultaten som dyker upp i min undersökning samt funderar på möjliga undersökningsalternativ som borde betraktas i framtiden.

1.4 Forskningsetik

Föräldrarna som intervjuades har informerats om undersökningens syfte och att den inspelade intervjun är avsedd bara för denna undersökning. Jag är den enda som hör intervjun och ser det transkriberade materialet. Transkriberingen av intervjun och analysen av intervjuvaren används inte

i framtiden och efter att kandidatavhandlingen är färdigskriven, raderas inspelningen samt andra texter och material gällande intervjun med avsikten att skydda föräldrarnas integritet. Jag har intervjuat föräldrarna i en svensk-finsk familj som själva har fattat beslutet att delta i denna undersökning. Föräldrarna har muntligt gett sitt samtycke att deras intervjusvar kan användas till att genomföra denna fallstudie. Föräldrarnas integritet skyddas genom att använda pseudonymisering. Jag hänvisar till dem med beteckningar ”mor” och ”far”. När jag hänvisar till barnet använder jag ”barn” eller pronomen ”hen” för att skydda barnets integritet. Eftersom familjen hör till mitt nätverk och jag därmed har en förståelse av den språkliga kontexten i familjen är det möjligt att detta påverkar min analys och därför kan resultaten endast ses som riktgivande.

1.5 Tidigare forskning

Zea Kingelin-Orrénmaa (2019) har undersökt Tammerfors som språkö och i sin doktorsavhandling fokuserar hon på språkpolicy i Tammerfors och olika typer av språkliga praktiker. En del av undersökningen har varit att intervjua mammor i Mammor, Pappor o barn-gruppen och ta reda på utformningen av språkpolycyn i familjer (Kingelin-Orrénmaa, 2019). Kingelin-Orrénmaa påpekar att olika bakgrundsfaktorer som registrerat modersmål, geografisk bakgrund, utbildning och egen språkidentitet måste tas i hänsyn när språkpolicy i familjen betraktas (Kingelin-Orrénmaa, 2019:179–192). Ytterligare en viktig aspekt i Kingelin-Orrénmaas doktorsavhandling är de språkrelaterade faktorer som påverkar familjespråkpolycyn och dess utformning. De faktorer som presenteras är till exempel språkrelaterade val i barndomshemmet, äldre generationens påverkan och individens eget beslut om hur språkpolycyn i familjen ska realiseras (Kingelin-Orrénmaa, 2019:194–199) Faktorer som påverkar familjespråkpolycyn är relevanta för mitt undersökningsämne därför att de möjligtvis tangerar med föräldrarnas intervjusvar om den tvåspråkiga familjens praktiker.

Åsa Palviainen, Janni Lehtonen och Terhi Valli (2012) har undersökt familjespråkpolycyn, det vill säga FSP, i en finländsk kontext. Undersökningsmaterialet i artikeln baserar sig på Lehtonen och Vallis (2012) magisteruppsatser där de har iakttagit hur tvåspråkiga familjer uppfostrar sina barn i en finskspråkig miljö genom att använda strategin *en person, ett språk* (se avsnitt 2.3.2). Ytterligare kartlägger de hur språkideologier, som verkar på samhällsnivå, återkommer på familjenivå i tvåspråkiga familjer och hur de syns i barns språktillägnande och -utveckling. Palviainen, Lehtonen och Valli (2012:5) påpekar att strategin ”*en person, ett språk*” är en populär praktik enligt några undersökningar (se t.ex. Piller, 2001) som används i tvåspråkiga familjer. Ett undantag till strategins kärna, som grundar sig på att en av föräldrarna talar ett språk och den andra ett annat språk (se avsnitt

2.3.2), kan förekomma ibland vid läsandet av böcker till barnet då den förälder som använder finska i vardagen, läser till barnet på svenska (Palviainen et.al, 2012:5). Valli, Lehtonen och Palviainen (2012) beskriver att definitionen av *familjespråkpolicy* utgår från förståelsen att alla familjemedlemmar, både föräldrar och barn, bidrar till bildandet av familjespråkpolicy.

Piller (2001) påpekar i sin studie att föräldrarnas privat *språkplanering* är något som sällan tas hänsyn till i undersökningar gällande *språkpolicy* och kombinerar tvåspråkighet i barndomen med planeringen som händer i familjer. Enligt henne, ses språkplanering oftast som något som till exempel stater och skolor är ansvariga för men Piller vill ta reda på hurdan planeringen är i tvåspråkiga familjer. I Piller (2001) undersökning kartläggs olika typer av språkliga praktiker som används i tvåspråkiga familjer. Informanterna har själva beskrivit praktikerna, som de har fastställt som fungerande i deras familj (Piller, 2001:62). Enligt deras beskrivningar har Piller presenterat olika kommunikationstyper och strategier i ett tvåspråkigt sammanhang (se avsnitt 2.3.1 och 2.3.2). Resultaten visar att det finns flera olika kommunikationstyper som bildar större enheter, det vill säga strategier, (se avsnitt 2.3.1 och 2.3.2) som kan användas i tvåspråkiga familjer. I synnerhet anses konsekvent användning av den valda språkliga strategin som väsentliga i uppfostran av tvåspråkiga barn (Piller, 2001:72).

En avhandling pro gradu av Anna-Leena Hietaoja (2015) om språkval och FSP handlar mestadels om daghems- och skolval i familjer. Syftet i Hietaojas undersökning är att ta reda på hurdana motiveringar föräldrar har bakom språkpolicy i deras familj samt kartlägga föräldrarnas uppfattningar om språkinlärningen överhuvudtaget (Hietaoja, 2015:2). I avhandlingen presenteras orsaker till valet av svenskanvändningen i vardagen. Orsakerna kan indelas i *instrumentella*, *emotionella*, *sociala* samt *kulturella orsaker*. Dessa orsaker kan förekomma i föräldrarnas motiveringar när de beskriver deras familjespråkpolicy och valet att använda två språk i familjen. Hietaojas (2012) avhandling pro gradu avslöjar att barn kan ha en roll i utformningen av familjespråkpolicy. Exempel på barnets roll syns i hans studie då ett barn självt hade valt att börja i en svenskspråkig förskola (Hietaoja, 2012:45). Trots att min undersökning behandlar barn som tillägnar sig ett språk och lär sig att prata, är det betydelsefullt att ta i beaktande barnets roll i familjespråkpolicy.

2 Teoretisk referensram

I detta kapitel redogörs för teoriramen för *språkpolicy*, *familjespråkpolicy*, *privat språkplanering* samt *barnets språktillägnande* i en tvåspråkig familj. I avsnitt 2.1 presenteras *språkpolicy* i allmänhet utgående från Spolskys teori och avsnitt 2.2 preciseras en del av språkpolycyn, det vill säga *familjespråkpolycyn*. I avsnitt 2.3 behandlas *privat språkplanering* samt olika typer av *språkliga praktiker* som förekommer i familjer i tvåspråkigt sammanhang. Slutligen i avsnitt 2.4 beskrivs *barnets språktillägnande* och *de typiska språkliga drag* som karakteriserar det talade språket under de första levnadsåren av ett tvåspråkigt barn.

2.1 Språkpolicy

Enligt Spolskys (2009:1) definition handlar *språkpolicy* (eng. *language policy*) om olika typer av val gällande språk. Exempelvis väljer två- eller flerspråkiga individer det språk som används i vissa situationer medan de enspråkiga gör ett val mellan dialekter samt olika sätt att prata. Syftet med *språkpolicy* är att beakta enstaka talarens språkliga val som grundar sig på de kända och accepterade anvisningar som finns i deras egen språkgemenskap (Spolsky, 2009:1). Trots att språkpolicy grundar sig på de individuella valen, kan den samtidigt betraktas som ett socialt fenomen ur språkgemenskapens perspektiv (Spolsky, 2009:2). Enligt Spolsky (2009:2) kan en *språkgemenskap* hänvisa till mindre grupper, som familjer eller personalen på samma arbetsplats, eller även större folkmassor som hela städer. I Spolskys tidigare teori om *språkpolicy* från 2009 återges tre olika kategorier för språkpolicy. De kallas för *praktiker*, *uppfattningar* och *språkstyrning*. *Praktiker* (eng. *practices*) fokuserar på iakttagbart beteende och val som görs gällande språk. I ett tvåspråkigt sammanhang är det betydande för behärskande av språk att använda lämpliga språkliga praktiker med barn som tillägnar sig ett eller flera språk (Spolsky, 2009:4). *Uppfattningar* (eng. *beliefs*) består av tolkningar om språk och kan ibland kallas för *ideologi*. Den tredje kategorin, *språkstyrning* (eng. *language management*), utgår från individens eller gruppens målmedvetna styrning och användning av de språkliga praktikerna. (Spolsky, 2009:4)

År 2019 justerade Spolsky teorin om språkpolicy genom att tillägga nya kategorier utöver de tre redan befintliga. Den första kategorin, *självstyrning*, handlar om talarens eget ansvar att modifiera sin egen språkliga skicklighet och samling av språkliga praktiker. Det har visat sig att trots individens inre förmåga att styra sitt eget språktillägnande, blir de fortfarande utsatta för omgivningen och tillägnar sig språkliga praktiker från andra. Detta gäller till exempel när barn lär sig att tala. Den andra

kategorin, som behandlar *avskiljande på förvaltningsnivå*, innebär att ge mer makt och ansvar till de språkliga aktörer, som inte är en del av ledningen men som vill ha en möjlighet att modifiera och bearbeta praktiker (Spolsky, 2019:326). Den tredje tillagda kategorin behandlar *förståelsen av de icke-lingvistiska faktorerna* som kan exempelvis vara krig, kolonisation eller en annan kris och som har en negativ effekt på realisering av en fungerande språkpolicy (Spolsky, 2019:328–334).

2.2 Familjespråkpolicy

King, Fogle och Logan-Terry (2008:907) definierar *familjespråkpolicy* som familjens tydliga och öppna planering i förhållande till språk eller flera språk som används hemma bland familjemedlemmar. Familjespråkpolicy medverkar i två väsentliga forskningsområden, språkpolicy (se avsnitt 2.1) samt barnets språktillägnande (se avsnitt 2.6) och ger en bakgrund till interaktion mellan barn och föräldrar och även barnets språkutveckling (King et.al, 2008:907). I teorin om familjespråkpolicy ingår föräldrars *språkideologier* som belyser bland annat attityder till båda hemspråken och föräldraskap i tvåspråkig kontext (King et.al, 2008:907). Vidare består familjespråkpolicy av olika beslut och handlingar som äger rum samtidigt med uppfostran i en familj (King et.al, 2008:907). För det första kan föräldrar ta ett beslut om de överhuvudtaget kommer att använda exempelvis finska eller svenska med barnen och i vilka kontexter är det passande att använda någotdera av språket. Det är dock inte nödvändigtvis att medvetet fatta ett beslut om språkanvändning. Denna process kallas för *statusplanering* (eng. *status planning*). För det andra planerar föräldrar vilken varietet av språket de vill att barn använder för olika typer av läs- och skrivkunnetuppgifter vilket kallas för *korpusplanering* (eng. *corpus planning*). För det tredje tar föräldrar beslut om hur och när de lär språken till barn både på ett formellt och informellt sätt. Detta kallas för *inlärningsplanering* (Cooper, 1980) (eng. *acquisition planning*) (King et.al, 2008:907–911).

King, Fogle och Logan-Terry (2008) framhäver betydelsen av framtida undersökningar i familjespråkpolicy. Trots att språkpolicy och barnets språktillägnande, som utgör en dimension av familjespråkpolicy, har undersökts relativt mycket, finns det fortfarande luckor i båda undersökningsfälten. I artikeln av King, Fogle och Logan Terry (2008) påpekas att språkpolicyundersökningar fokuserar oftast på makronivån då den undersöks i institutionella kontexter som i skolor eller på arbetsplatser. Det finns brist på information om språkpolicy på mikronivån, det vill säga i mer intima kontexter som exempelvis hemmiljöer. King, Fogle och Logan-Terry (2008) pekar ut att några undantag dock finns och ett av dem är Pillers undersökning om *privat språkplanering* som undersöker familjespråkpolicy på mikronivå och betonar också föräldrarnas roll

i skapandet av språkpolicyn på mikronivå (se avsnitt 2.2). I fråga om barnets språktillägnande, fokuserar de flesta undersökningar på fenomenet i enspråkig kontext utan att ta hänsyn till de flerspråkiga familjerna. Vidare förbigås föräldrars attityder, språkliga mål och avsikter gällande språktillägnandet när forskare betonar analysen av interaktion mellan barn och föräldrar i hemomgivning eller i en artificiell forskningsmiljö. (King et.al, 2008) Syftet med vidare undersökning av familjespråkpolicy är att komplettera ovannämnda luckor och betrakta familjers konkreta, vardagliga praktiker tillsammans med deras språkliga ideologier, mål och försök gällande bearbetning av familjens språkanvändning (King et.al, 2008:917–918).

2.3 Privat språkplanering i tvåspråkiga familjer

Piller (2001) påpekar i sin artikel att i många fall är tvåspråkigheten i barndomen en följd av familjers så kallade *privata språkplanering*. Piller (2001) belyser föräldrarnas språkplanering, de ideologier som påverkar föräldrarnas medvetna val gällande språk och de använda språkliga praktikerna i familjen. I sin undersökning, analyserar Piller (2001) självrapporteringar av medelklassiga, internationella par och akademiker som uppfostrar sina barn i tvåspråkigt sammanhang. Piller undersöker hur tvåspråkiga familjer utnyttjar forskningslitteratur gällande privat språkplanering och hurdan verkan denna litteratur har på tvåspråkiga familjers språkliga planering och språkliga praktiker. Det verkar som att bara få metoder som förekommer i forskningslitteratur utnyttjas i det privata sammanhanget, det vill säga inom familjer. Piller konstaterar också att tvåspråkigheten uppskattas i hög grad i samhället men bristen på föräldrarnas förståelse för sociolingvistisk forskning kan leda exempelvis till självtvivel gällande de valda språkliga praktikerna under uppfostringsprocess (Piller, 2001:61–62).

I familjer, där båda föräldrarna är tvåspråkiga eller där den ena pratar ett språk och den andra något annat språk, finns en möjlighet att välja hur familjerna vill uppfostra sina barn med tanke på vilka språk som används i vardagen. En del väljer att använda bara ett hemspråk som oftast är det dominerande språket i landet där de bor. Somliga involverar båda språken som föräldrarna själva använder. Att göra sådana val gällande språkliga praktiker som används i vardagen inom en familj kallas för *privat språkplanering*. Piller påpekar också att det viktigaste är att vara konsekvent med den valda praktiken när det gäller tvåspråkig uppfostran. Slutligen, i stället för att utnyttja en så kallad *kritisk period*, som hänvisar till en tidsperiod i livet då språk tillägnas lättare, tillråds föräldrar att sätta i gång med språk så tidigt som möjligt när det gäller uppfostran av barnet i en tvåspråkig kontext. (Piller, 2001:77)

2.3.1 Tvåspråkiga kommunikationstyper

Piller (2001:61) framhäver att privat språkplanering i sig nästan aldrig ses som ett viktigt studieobjekt utan bara som bakgrund till barnets språktillägnande. På grund av detta finns det ont om litteratur som fokuserar på föräldrarnas roll i tvåspråkighetfostran. Harding och Riley (1986) samt Cunningham-Andersson och Andersson (1999) har format *en typologi för kommunikation i tvåspråkiga familjer* (eng. *the typology of communication in bilingual families*) som beskriver de sex olika typer för kommunikation som leder till tvåspråkig utveckling (Piller, 2001:63) och som utformar språkliga strategier (se avsnitt 2.3.2). Piller utnyttjar denna typologi i sin undersökning för att belysa kommunikationen i ett privat sammanhang, det vill säga i tvåspråkiga familjer (Piller, 2001:63–64). Den första typen, *en person, ett språk* (eng. *one person, one language*), betonar att en förälder pratar sitt modersmål med barnet och det gemensamma kommunikationsspråket är någotdera av föräldrarnas modersmål. Den andra typen, *ett språk, en miljö* (eng. *one language, one environment*), fokuserar på tanken att föräldrar använder det icke-dominerande språket i samhället med barnet medan tillägnandet av det andra, dominerande språket sker ”automatiskt” exempelvis i förskolan. Dessa två typer förekommer oftast i forskningslitteraturen som behandlar tvåspråkighet i barndomen. (Piller, 2001:63)

Den tredje typen av kommunikation som leder till tvåspråkighet heter *ett icke-dominerande hemspråk utan samhällets stöd* (eng. *non-dominant home language without community support*) vilket innebär att båda föräldrarna pratar det samma språket som inte är det dominerande språket i landet där de bor. Den fjärde typen, *ett dubbelt icke-dominerande hemspråk utan samhällets stöd* (eng. *double non-dominant home language without community support*), i sin tur är nästan densamma som den föregående typen men i detta fall har föräldrarna två olika språk som de använder hemma och ingetdera av språken inte är det dominerande språket i samhället de lever i. Följden kan dock vara att barnet blir trespråkigt i stället för tvåspråkigt. Den femte typen, *icke-infödda föräldrar*, (eng. *non-native parents*), konkretiserar användningen av ett språk som inte är ett modersmål hos någondera av föräldrarna. I detta fall har båda föräldrarna samma modersmål som är också det dominerande språket men en av föräldrarna eller båda föräldrarna pratar ytterligare ett annat språk med barnet. Till sist, den sjätte typen heter *blandade språk*, (eng. *mixed languages*) som implicerar att båda föräldrarna och även samhället är tvåspråkiga. I kommunikationssituationer med barnet byter och blandar en av föräldrarna eller till och med båda av dem språk (Piller, 2001:63–64).

2.3.2 Strategier för språkliga praktiker i familjen

Genom att utnyttja kommunikationstyperna i avsnitt 2.3.1, kan tvåspråkighet i familjen och familjers språkliga praktiker förenklas och indelas i fyra olika strategier (Piller, 2001:65, Grosjean, 1982). Piller (2001) beskriver planeringen av barnets lingvistiska framtid närmare genom olika strategier som kan innehålla de ovannämnda kommunikationstyperna (se avsnitt 2.3.1). Den första strategin heter *en person, ett språk* (eng. *one person, one language*) och innehåller kommunikationstyperna ett, fyra och fem (se kapitel 2.3.1). Denna strategi är den en uppenbar rekommendation när det gäller uppfostran av tvåspråkiga barn och föräldrarna i undersökningen anser den som den bästa (Piller: 2001:65). Metodens effektivitet varierar dock mellan familjer. Om föräldrarna är konsekventa med språket som de har valt att använda med barnet, är resultaten bättre. I bästa fall blir barnet flytande i båda språken med tiden men enligt resultat, har det andra språket varit mycket svagare eller barnet har blivit tvåspråkigt på ett passivt sätt. Detta betyder att barnet förstår båda språken men vägrar att använda ett av dem. (Piller, 2001:65)

Den andra strategin, *hemspråk vs samhällsspråk* (eng. *home language vs community language*), består av typer från två till fyra (se avsnitt 2.3.1). Denna strategi innebär att det ena språket används i familjen, i grannskapet och i gruppen med liknande bakgrund och det andra språket i skolan, på arbetsplatsen och allmänt i medier. Tidigare forskning (se t.ex. Pavlovitch, 1920 & Fantini, 1920 & 1950) har visat att genom att utnyttja denna strategi, är det möjligt att barnet kan tillägna sig två kulturer och bli helt tvåspråkigt under de första tio levnadsåren. Piller (2001) presenterar en observation, som förekommer i Fantinis (1982, 1985) analys om tvåspråkigt tillägnande av engelska och spanska, och som innebär att barn som är uppfostrade genom att använda denna strategi intresserar sig mer för kultur och olika språk överhuvudtaget och har en mer avancerad språklig medvetenhet. (Piller, 2001:66)

Kodväxling och språkblandning (eng. *code switching and language mixing*) är den tredje strategin som fokuserar endast på kommunikationstyp nummer sex (se avsnitt 2.3.1). *Kodväxling* kan definieras som medveten växling av den språkliga koden beroende av exempelvis omgivning, samtalspartner eller talsammanhang och den förekommer ofta i talet hos en tvåspråkig person (Hassinen, 2005:9). Det finns ont om forskning om användningen av denna strategi men typiskt är att föräldrarnas användning av denna strategi och att kodväxla med barnet ofta kan vara omedvetet. Ifall *kodväxling och språkblandning* används med avsikt, grundar oftast språkplanering i familjen sig på en magkänsla. Enligt undersökningar (se t.ex. Taboulet-Keller, 1962) kan kodväxling och blandning av språk leda till förvirring och barnet kan tro att föräldrarna använder bara ett språk i stället för två

(Piller, 2001:66–67). Den fjärde och sista kategorin, tillagd av Grosjean (1982), heter *konsekutiv introduktion av två språk* (eng. *consecutive introduction of the two languages*), som är en helt separat kategori från de sex kommunikationstyperna (se avsnitt 2.3.1). Typiskt för denna strategi är att föräldrar medvetet bestämmer sig för att förhindra barnet att vara i kontakt med det andra språket i minst två år. Exempelvis om samhället är finskspråkigt och föräldrarna vill att barnet lär sig svenska först, försöker de hitta svenskspråkiga kompisar till barnet och begränsa användningen av finska i barnets närvaro. Enligt studierna (se t.ex. Zierer, 1977) kan detta leda till att barn först lär sig det ena språket ordentligt och sedan tillägnar sig det andra till och med på fyra månader (Piller, 2001:67–68).

2.4 Begreppsprecisering

I avsnitt 2.2 och 2.3 kan noteras att *familjespråkpolicy* och *privat språkplanering* som teoretiska begrepp går inom varandra. Enligt King, Fogle och Logan-Terry (2008:907) *familjespråkpolicy* kan definieras som familjens tydliga och öppna planering språkförhållanden som används hemma bland familjemedlemmar (se avsnitt 2.2). Med *privat språkplanering* i sin tur avses valet gällande de *språkliga praktiker* som används i vardagen inom en familj (Piller, 2001:77). Som King, Fogle och Logan-Terry påpekar, är Piller (2001) en av forskaren som har redan tidigare fokuserat på språkplanering samt praktiker på mikronivån, i detta fall i familjer. Pillers (2001) undersökning publicerades före Kings, Fogles och Logan-Terrys (2008) så det är anledningen till att jag kommer i fortsättningen betrakta *familjespråkpolicy* och *privat språkplanering* samt användning av *språkliga praktiker* som ett begrepp och kallas det för *familjespråkpolicy*. Jag anser att begreppen är tillräckligt nära varandra och Kings, Fogles och Logan-Terrys (2008) undersökning är nyare så de kan betraktas tillsammans i analysdelen av undersökningen. Ytterligare en anledning till denna begreppsprecisering är att förenkla analysfasen av material samt *kodningen* av teman till olika klasser (se avsnitt 1.3).

2.5 Barns språktillägnande i tvåspråkig kontext

Hassinen (2005) beskriver språktillägnande och språkinläring i ett tvåspråkigt hem genom en tredelning av olika färdigheter: *biologiska*, *sociala* och *kognitiva färdigheter*. *Biologiska färdigheter* innebär till exempel utvecklingen av hörseln och verksamheten av minnet i det tidiga skedet i livet. *Sociala färdigheter* i sin tur utvecklas i interaktionssituationer, huvudsakligen med föräldrar men också med andra barn och vuxna. Barn lär sig under dessa situationer att hurdan är diskussionens rytm och vilka non-verbala gester hör till ett visst språk. *Kognitiva färdigheter* handlar om barns förmåga att ta emot samt behandla språkliga symboler och språk i hjärnan. Ett exempel på den sistnämnda är när tvåspråkiga barn inser att det finns åtminstone två olika ord som kan anknytas till ett objekt eller ett fenomen (Hassinen, 2005:82).

Som dessa färdigheter påpekar, finns det flera aspekter som kan betraktas när det gäller barns språktillägnande som enligt Hassinen (2005) finns de relativt få skillnader i språktillägnet av enspråkiga och tvåspråkiga barn. Tvåspråkiga barn tillägnar sig dock fler ord sammanlagt på grund av två olika språk fastän de första orden lärs i samma ålder med enspråkiga barn. Vidare behöver barn lära sig att känna igen situationer där det är nödvändigt att separera ordförrådet. Ett exempel på språktillägnet i tvåspråkig kontext är att det anses kritiskt att barnet inser hur tvåspråkiga synonympar fungerar. Med *synonympar* hänvisas till att barnet vet att ”en bil” på svenska är ’auto’ på finska och att de två orden syftar på samma objekt. Det är dock omöjligt för ett barn att begripa att det alltid finns två olika ord eller former samtidigt. Då kan balansen mellan olika språk förändras och typiskt är att under vissa perioder tillägnar barnet mer svenska och ibland mer finska (Hassinen, 2005:86–87). Samtidigt kan noteras att tvåspråkiga barn hör två olika namn för de flesta begrepp men inte lika systematiskt som enspråkiga barn. Detta kan leda till att tvåspråkiga barn tillägnar sig ordet i bara ett språk men använder det i båda språken (Hassinen, 2005:89). Ovannämnda exempel visar en skillnad i språktillägnet om när och i vilken ordning tvåspråkiga barn tillägnar sig ordförrådet i båda språken.

Hassinen (2005:109) påpekar att det finns slutligen mer likheter än skillnader och att både en- och tvåspråkiga barn genomgår samma faser under språkinlärningsprocessen. Både en- och tvåspråkiga barnen har en tendens att leka med ord, hitta på nya ord och uttryck samt testa språkliga gränser. I en tvåspråkig kontext tillägnar barn sig de så kallade *transparenta egenskaperna*. Med begreppet syftar Hassinen (2005:109) på de egenskaper som är typiska för ett visst språk och ett exempel på detta är finskas huvudbetoning på den första stavelsen (Institutet för inhemska språken, 2019). Följden kan vara att barn utnyttjar egenskapen också i det andra språket där den helt saknas. Ytterligare en viktig strategi är *att tillägna sig det som är enklast* vilket innebär att barnet väljer den lättare egenskapen mellan båda språken och använder den för att skapa regler för sitt språk. (Hassinen, 2005:109) I samband med barns egna språkliga strategier kan begreppet *differentiering av språk* betraktas som Hassinen (2005:110) definierar som processen av språktillägnande där systemet i båda språken utvecklas gradvis och att det första steget är att språken differentierar enligt samtalspartner och efter det enligt den språkliga medvetenheten.

3 Språkpolicy, språkliga praktiker samt barns språktillägnande

I detta kapitel analyseras intervjun som genomfördes med föräldrarna till en svensk-finsk familj. Vid *tema-analys* och *kodning* (se avsnitt 1.3) delas intervjumaterial i olika klasser: *familjespråkpolicy*, *val av språk* och *typiska språkliga drag i barnets tal*. I analysen används klasser *familjespråkpolicy* och

typiska drag i barnets tal som vidare delas i *val av språk* och *ordförråd*. Klassen *familjespråkpolicy* syftar även på Pillers (2001) definieringar av *privat språkplanering* och *språkliga praktiker* (se avsnitt 2.4). I avsnitt 3.1 redovisas familjespråkpolicy och i avsnitt 3.2 redogörs för de typiska språkliga dragen (se kapitel 1.1) som förekommer i barnets tal enligt föräldrarna.

3.1 Familjespråkpolicy

Familjespråkpolicy skapar en grund för tvåspråkighet i familjen och handlar om att göra ett val om vilka praktiker som används för att uppfostra barn på ett tvåspråkigt sätt (se avsnitt 2.3). Föräldrarna i den svenska-finska familjen, som jag har intervjuat, har valt att bo i Sverige och prata både svenska och finska till deras barn. Exempel 1 avslöjar föräldrarnas språkliga val under formulerande av deras familjespråkpolicy:

1. Det kändes ganska naturligt att... Vi ville att hen först och främst skulle prata både svenska och finska.

Enligt Spolsky (2009) baserar språkpolicy sig på språkliga val och i detta fall har familjen gjort ett medvetet val att uppfostra barnet i ett svenskt samhälle men med två olika språk i barnets liv. De har tagit familjespråkpolicy i beaktande i förväg genom att bestämma sig för att erbjuda en viss språklig kontext till barnet. *Språkstyrning* (se avsnitt 2.1) syns när föräldrarna har funderat på hurdan språklig kontext de vill erbjuda till barnet, i detta fall en svensk-finsk kontext som exempel 1 påpekar.

Att planera och välja en språklig kontext särskilt på mikronivå, som i familjer, hör också till *familjespråkpolicy* (King et.al, 2008). Familjespråkpolicyn innehåller tre olika planeringstyper som föräldrar måste beakta vid uppfostran av barn i en tvåspråkig omgivning (se avsnitt 2.2). En av dessa är *statusplanering* som har utnyttjats också i denna familj. Med *statusplanering* avses beslut gällande språk och när det ena språket och när det andra används i familjen (King et.al, 2008). Som föräldrarna konstaterar i intervjun, har de velat från första början att barnet lär sig två olika språk. Exempel 2 och 3 belyser föräldrarnas *statusplanering* samt funderandet på språkliga praktiker (se avsnitt 2.3.1):

2. Den enda vi planerade var typ läste på massor om tvåspråkighet och sen om det här att... det är bra att en förälder pratar ett språk med till barnet.
3. Hen ska kommunicera med min familj och släkt så måste hen ju kunna finska för att vi inte ska förvänta oss att de ska prata svenska med hen och det är ju bra för hen liksom.

I exempel 2 konstateras att föräldrarna har valt att utnyttja strategin som kallas för *en person, ett språk* (se avsnitt 2.3.2) och fokusera särskilt på kommunikationstyp nummer ett, *en person, ett språk* (se avsnitt 2.3.1). Strategin som föräldrarna använder, betyder att föräldrarna pratar sina egna modersmål till barnet och det gemensamma språket är den ena förälderns modersmål (se avsnitt 2.3.2). De har också bestämt sig för att barnet behöver finska med mors släktingar som bor i Finland (exempel 3). Informanterna i min undersökning lyfter fram att det kändes naturligt redan i början att prata sina egna språk med barnet och de har också följt rekommendationen att börja med två språk så tidigt som möjligt vilket Piller nämner som viktigt (se avsnitt 2.3). Det som påvisar att de har gjort medvetna val i deras språkplanering, det vill säga bestämt sig för att använda någon av strategierna, är faktumet att de hade läst om tvåspråkighet redan före barnets födelse som det påpekas i exempel 2. Enligt Piller (2001:62–63) utnyttjas forskningslitteratur sällan i privata sammanhang. I detta fall har föräldrarna fördjupat sig lite i vetenskapliga artiklar och information om tvåspråkighet i förväg och anknutit forskningslitteratur med deras egna språkliga val för att förbereda sig på uppfostran av barnen till tvåspråkighet vilket kommer fram i exempel 2.

Barnet går i en svenskspråkig förskola vilket betyder att hen hör svenska dagligen, både i förskolan och också i andra sammanhang som via tv eftersom familjen bor i Sverige. Ett exempel nedan beskriver föräldrarnas tankar kring språkbalansen i vardagen:

4. Hen går på förskolan där de pratar svenska och många olika sammanhang som är svenskspråkiga. Vi kanske borde involvera finska språket även när ((mor)) inte är hemma. Exempelvis med musik eller liknande.
5. ...att åka till Finland med jämna mellanrum, och lyssna på musik på båda språken och läsa böcker, uppmuntra hen att använda finska språket...

Som exempel 4 visar, är föräldrarna medvetna om språkförhållanden i deras vardag. Viktigheten av att barnet har en chans att kommunicera på finska med mors släktingar, varav alla är finskspråkiga, så ofta som möjligt vilket enligt dem är relativt lätt i dagens digitala samhälle. Vidare understryker föräldrarna betydelsen av finska och hur viktigt det är att planera tillsammans hur finska inkluderas i vardagen utöver mors användning av språket som syns i exempel 4. Exempel 5 lyfter fram konkreta hjälpmedel som föräldrarna har upplevt som nyttiga vid uppfostran av tvåspråkiga barn. För det första, läser de barnböcker på två olika språk dagligen, mor på finska och far på svenska. För det andra, spelar de barnvisor på båda språken till barnen. Exempel 6 ovan avslöjar ytterligare ett medel att inkludera finska i barnets vardag:

6. ...och sen att ha mycket kontakt med min (mammans) familj och släkt så att hen får höra andra prata finska...
med Facetime och så...

Eftersom mors släktingar bor i Finland, sker kommunikationen ofta via videosamtalet och då kan barnet antingen hör finska eller deltar i konversationen själv genom att prata och lyssna på finska. Familjen bor i ett svenskt samhälle så enligt dem var det ett naturligt beslut att erbjuda en finsk språkomgivning med mors finskspråkiga släktingar (exempel 3). Föräldrarna beskriver också deras hemsituation, som nyligen har förändrats, och som tämligen mycket påverkar den nuvarande användningen av språken, mestadels gällande finska (exempel 4).

Som påpekats, hade föräldrarna före barnets födelse bestämt sig att far kommer att prata svenska, som är hans modersmål, och mor sitt modersmål, som är finska, det vill säga använda strategin *en person, ett språk* (exempel 2). Mor, som har finska som modersmål försöker vara konsekvent med språket trots att det gemensamma språket bland familjemedlemmarna är svenska som exempel 7 fastställer:

7. Ja, men vi gör ju det, asså väldigt stor utsträckning men när vi alla äter tillsammans vid matbordet så blir det kanske lite eller mer svenska. Men det händer ju att du ((mor)) pratar finska också.

Exempel 8 visar att oavsett hemspråket som far också förstår, strävar mor efter att vara konsekvent med att prata finska med båda barnen:

8. Men när vi är hemma bara med familjen så då pratar jag finska med barnen. Så klart när jag är själv med dem.
9. Ja och det är kanske just i mitt fall mer att typ nu när nu är när vi var hos folk som alla pratar svenska så blir det ändå mer automatiskt att det blir ju lite mer svenska för min del för att jag känner ibland att det känns så dumt att det finns mycket folk. Men ibland känner jag själv att det känns bättre och bara prata svenska så att alla förstår liksom.

Enligt mor gör hon dock undantaget som kan märkas i exempel 9. Då anser hon att det känns bättre att de svenskspråkiga kan förstå vad som sägs. Mor understryker att det kan vara besvärligt att alltid vara konsekvent med språket i ett svenskt samhälle eftersom det finns situationer då mor måste använda svenska med exempelvis andra vuxna medan barnet hör. Detta undantag leder till att exempel

2, som poängterar att föräldrarna följer strategin *en person, ett språk* är inkonsekvent med exempel 9. Föräldrarna har en avsikt att använda strategin men i praktiken används den inte på ett systematiskt sätt.

3.3 Typiska drag i barnets tal

I intervjun har föräldrarna berättat om de typiska språkliga dragen som förekommer i barnets tal i vardagen (se avsnitt 1.1). Föräldrarna har beskrivit dragen med tanke på språkliga val samt ordförrådet. De har tagit fram barnets användning av svenska och finska och gett exempel på ordförrådet och uttalet.

3.3.1 Val av språk

Att prata två olika språk hemma är ett val som föräldrarna har gjort redan innan de hade barn. När det gäller barnets språkanvändning, är *den språkliga differentieringen* (se avsnitt 3.5) ett av de typiska dragen som föräldrarna lyfter fram i exempel:

10. Ja, jag vet inte riktigt hur det fungerar i hens hjärna men hen är jätteduktig och hen pratar ju som sagt uteslutande svenska nästan med mig ((far)).
11. Ja, det har jag också upptäckt att även om jag ((mor)) säger nåt på svenska till honom så svarar hen ju på finska. Senast i dag, när jag var på golvet och frågade nåt på honom. Om hen ville ha nånting, hen sa det på finska. Så hen har verkligen förstått grejen.

Hassinen (2005:109–111) påpekar att tvåspråkiga barn kan förstå redan tidigt att det finns två eller mer språk som pratas till dem som exempel 10 och 11 pekar ut. Barnet pratar svenska med pappan och svarar på finska till mamman även om hon säger något på svenska till barnet. Ytterligare en aspekt som kommer fram i exempel 10 och 11 är att barn har en tendens till att försöka svara till talaren med samma språk (se avsnitt 2.6). Detta antyder att enligt föräldrarna förstår barnet att det finns två olika språk som pratas hemma och att med far pratas svenska och med mor finska. Exempel 12 karakteriserar barnets förståelse av att det finns två olika språk som dyker upp när föräldrarna inte förstår vad barnet försöker uttrycka:

12. Hen kan ju bli frustrerad annars men när det är nåt ord, om vi inte förstår honom så hen pratar tills hen blir förstått. Hur länge som helst, hen blir inte irriterad... eller byter inte språk... Hen börjar liksom göra såna gester och upprepa ord. Eller peka eller... Så börjar hen göra sig förstått så.

I exempel 12 betonar föräldrarna att i stället för att bli frustrerad eller byta språk, upprepar barnet ord eller uttryck tills hen blir förstådd. Ibland utnyttjar barnet gester eller pekar på olika objekt för att få sitt budskap fram. Vidare diskussion om barnets val gällande språk i vardagen avslöjar att barnet vet vem som i släkten pratar svenska och vem som pratar finska:

13. Och sen när vi är i Finland, så vägrar hen ju prata svenska. Om min mamma frågar att kan du säga så här. Men sen det var mammas vän där och började prata svenska till hen så då svarade hen på svenska för att hen typ... Jag tror att det var för hen kände inte... Hen visste inte att vännen pratar finska och då började hen svara på svenska.

I exempel 13 beskriver mor en situation då familjen åkte till Finland och barnet vägrade att prata svenska med sin finskspråkiga mormor. När mormors finskspråkiga vän kom på besök, som barnet aldrig hade träffat, och började prata svenska till hen, svarade barnet på svenska. I denna situation kom barnets tendens fram att anpassa sitt språk till språket som den finskspråkiga vännen började prata med barnet.

Trots att föräldrarna understryker att barnet inte föredrar någotdera av språken, har de noterat att varje gång de besöker Finland eller finskspråkiga släktingar tillbringar tid i Sverige, utvecklas barnets ordförråd i finska mycket som exempel 14 betonar:

14. Men sen märker man att varenda gång när vi har varit i Finland, har hen lärt sig så mycket. Det händer så mycket med finskaspråket efter en period där liksom.

Att tillbringa perioder i Finland kan påverka barnets språkanvändning tillfälligt då hen använder exempelvis finska mer. Hassinen (2005:88) påpekar att perioder i en olik språklig omgivning än normalt i vardagen kan påverka tvåspråkiga barns språkutveckling på antingen ett positivt eller negativt sätt. Enligt Hassinen (2005:88) kan fördelen vara att språket kan utvecklas för en receptiv kompetens, där barnet förstår men inte säger själv, till produktiv kompetens då barnet börjar använda ord eller uttryck själv i sitt tal. Nackdelen kan dock vara att en annan omgivning kan bromsa exempelvis utvecklingen av ordförrådet hos tvåspråkiga barn (Hassinen 2005:88).

3.3.2 Ordförråd

Hassinen (2005) kategoriserar tvåspråkiga barns språktillägnande i tre kategorier varav en heter *de kognitiva färdigheterna* (se avsnitt 2.5). Enligt Hassinen (2005) handlar denna kategori om barnets förmåga att behandla språklig information i hjärnan. När färdigheterna utvecklar sig, är det centralt att barnet förstår de tvåspråkiga *synonymparen* (se avsnitt 2.6). Trots att tvåspråkiga barn hör de flesta av begreppen dagligen på två språk, är det inte lika regelbundet och systematiskt som för enspråkiga barn i deras vardag. Anledningen kan vara att tvåspråkiga barn börjar använda vissa ord i båda språkliga kontexter (Hassinen, 2005:89) som exempel 15 påpekar:

15. Men, där är vissa ord fortfarande som hen bara säger på svenska eller finska.

Föräldrarna har noterat att detta fenomen förekommer i barnets tal ofta med vissa ord:

16. Och sen det är det här att hen säger ju alltid ”mamma” och ”isi”, inte ”pappa” och ”äiti” utan ”mamma” och ”isi”...hen säger aldrig ”äiti”.
17. Hen säger ju ”pappa” när hen pratar med mig ((far)).

Exempel 15 och 16 visar att barnet använder vissa ord i båda språkliga kontexter. Hen säger ”mamma” när hen syftar på mor i familjen även om deras gemensamma språk är finska. Det finskspråkiga ordet för ”mamma” är ”äiti” som mor säger till barnet på finska när de pratar.

18. Hen säger ruoka när hen menar mat... till pappan också.
19. Ja, det är det. Hen säger ju ”kans” som betyder ”också” alltid på finska

Exempel 18 åskådliggör ett finskspråkigt ord som barnet utnyttjar i svenskspråkiga sammanhang. Från första början har barnet använt det finskspråkiga ordet ”ruoka” i stället för ”mat” både i svenskspråkiga och finskspråkiga talsituationer. Även om far, som använder svenska hela tiden pratar med barnet om mat, väljer barnet alltid den finskspråkiga motsvarigheten trots att barnet övrigt svarar sin far på svenska. Exempel 18 visar ett till ord som har fastnat bara på finska för tillfället är ”kans”, som är ett talspråkligt uttryck på finska. Ett skriftspråkligt uttryck för ”kans” på finska är ”kanssa” som kan översättas till ”också” på svenska. Barnet kan säga ” [Barnets eget namn] kommer *kans*.”

till sin far som förstår eftersom vissa ord på finska förekommer i barnets tal nästan dagligen. En möjlig anledning till konsekvent blandning av språken kan vara att tvåspråkiga barn oftast registrerar hela den språkliga informationen, särskilt ordförrådet, som ett enda system i den tidiga barndomen (Hassinen, 2005:110).

Ytterligare ett exempel på tvåspråkighet hos barnet syns när det gäller uttalet av ord. Föräldrarna anser att det är typiskt att barnet lägger vikt på den sista stavelsen i de flesta av orden på svenska men ibland även på finska:

20. Hen uttalar ord och lägger vikt på den sista stavelsen som i finska...hen säger pissi tulee och vikten är på andra stavelser

Barnet uttrycker ”pis-si tu-lee” där betoningen ligger på den andra stavelsen i barnets tal. Uttrycket kan översättas till svenska då den lyder ”kisset kommer”. ”Kisset” i detta fall åsyftar det talspråkliga ordet ”kiss”. Det som är beaktansvärt är att barnets uttal inte är typiskt i finska. Enligt *Institutet för inhemska språken* (2019) ligger betoningen i finska allmänt taget på den första stavelsen i ordet som ska betonas i meningen. Ibland kan hela ordet betonas eller även hela meningen men inte den andra eller sista stavelsen. (Institutet för inhemska språken, 2019) Detta betyder att barnet har tillägnat sig ett så kallat *genomskinligt drag* som finns i svenska och som är en av strategierna som tvåspråkiga barn använder. Ett sätt att tillägna sig dessa genomskinliga drag är att uttala genom att använda det andra språket som modell, i detta fall svenska, och utnyttja samma modell i uttal i båda språken (Hassinen, 2005:109).

Föräldrarna presenterar deras egen uppfattning om att barnet inte har i sitt ordförråd så många ord på svenska som andra barn i förskolan har. De antar att det beror på faktumet att barnet har tillägnat sig två språk samtidigt. Följande exempel beskriver föräldrarnas uppfattningar om ordförrådet och dess nivå:

21. De flesta som snart är tre år gamla, som barnet är, de ligger ju lite före honom i talet. Jag upplever ändå att de ofta har lite bättre ordförråd. Att hen kanske är lite efter med ordförrådet.
22. Just det med svenskan men hen kan också orden på finska i stället.
23. Nej, men det är ju med ordförråd. Ordförrådmässigt kan hen ju mycket fler orden än de andra i hens ålder men det är ju på annat språk.

Exempel 21, 22 och 23 visar att föräldrarna är medvetna om att barnet kan ha mindre ordförråd på svenska men anser att det är följderna av tvåspråkighet. Hassinen (2005:86) bekräftar föräldrarnas uppfattning att tvåspråkiga barn tillägnar sig kvantitativt fler ord än enspråkiga. En annan observation gällande ordförråd är att barnet alltid använder svenska med barn i ungefär samma ålder:

24. Men hen pratar ju svenska med barn. Hen pratar ju svenska till sin bror...hen säger alltid ” [Brors namn] kom!”

25. Men hen pratar ju svenska med ((mors bror)) också. Hen säger ”Kom, [namnet], kom, [namnet]!”

Barnets syskon, som också kommer att bli tvåspråkigt, är bara ett år gammalt och därför pratar varken svenska eller finska ännu. Barnet använder dock nästan enbart svenskspråkiga ord när hen säger något till sitt syskon (exempel 24). Samma fenomen dyker upp med mors halvsyskon, som är fyra år gammal och helt finskspråkig. När barnet och halvsyskonet leker tillsammans och kommunicerar, försöker barnet använda svenskspråkiga uttryck med halvsyskonet (exempel 25) trots att halvsyskonet pratar endast finska med barnet. Föräldrarna funderade anledningar till detta och förmodade att det troligen har något att göra med att barnet går på en helt svenskspråkig förskola (exempel 4) där alla barn pratar svenska.

4 Resultat

I detta kapitel redogörs för de viktigaste resultaten som kom fram i undersökningen. Resultaten har analyserats med hjälp av innehållsanalys, mer noggrant tema-analys som tillämpas på materialet fått från intervjun med föräldrarna i en tvåspråkig familj med finska och svenska som hemspråk.

4.1 Familjespråkpolicy

Föräldrarna i denna svensk-finsk familj hade bestämt redan före barnets födelse att använda forskningslitteratur om tvåspråkighet som hjälpmedel vid planeringen av familjespråkpolicy samt familjens språkliga praktiker. De kom fram till att bosätta sig i Sverige och använda två olika språk, svenska och finska, i deras vardag. I familjen har den konkreta användningen av båda språken diskuterats och föräldrarna har även tagit hänsyn till en typiska planeringstyp i familjespråkpolicy, nämligen *statusplanering* som innebär familjens beslut gällande kontexter där svenska och finska

används i deras vardag i ett svenskt samhälle. Resultaten visar att barnet pratar svenska med sin far och i förskolan, som är helt svenskspråkig. Däremot förekommer finska i samtal med mor och mors finskspråkiga släktingar som alla bor i Finland. Trots att mors släktingar kan svenska i en viss utsträckning, har föräldrarna velat att barnet kan kommunicera på finska inte bara med sin mor utan också med andra vuxna. Kommunikation sker mest på distans via videosamtal med de finskspråkiga släktingarna vilket enligt föräldrarna har underlättat mycket upprätthållandet av båda språken som en del av familjens vardag. Ytterligare en viktig aspekt gällande familjens privata språkplanering är att de har inkluderat båda språken i vardagen från första början vilket anses som en väsentlig del av framgången i tvåspråkig uppfostran (se avsnitt 2.3).

Den språkliga strategin, som föräldrarna har valt att använda i vardagen, heter *en person, ett språk* (se avsnitt 2.3.2) som är bland de populäraste strategierna när det gäller uppfostran i ett tvåspråkigt sammanhang. Föräldrarna har i ett tidigt skede gjort ett val att använda denna strategi och bestämt att både svenska och finska inkluderas i vardagen men svenska fungerar som det gemensamma språket därför att far i familjen inte kan finska. Trots strävan efter att vara konsekvent med strategin *en person, ett språk*, har mor ibland utmaningar med konsekvent användning av finska i kommunikationssituationer i ett svenskt samhälle. Mor ger exempel på situationer där hon måste använda svenska i barnens närvaro och en av dem förekommer när familjen tillbringar tid med sina svenskspråkiga vänner. Då känner mor att det är artigt att använda ett språk som alla förstår. Däremot använder mor finska alltid hemma med barnet. Detta avslöjar föräldrarnas avsikt att försöka vara konsekvent med språken och att de strävar efter att hålla sig till var sitt modersmål när de kommunicerar med barnet. De ovannämnda undantagen dock visar att strategin *en person, ett språk* inte helt förverkligas i denna svensk-finsk familj oavsett föräldrarnas avsikt. Ytterligare en konsekvens med föräldrarnas språkanvändning är att barnet har förstått att far pratar svenska och mor finska och att det finns två språk i hans vardag. Som mer konkreta språkliga hjälpmedel använder föräldrarna exempelvis barnböcker då far läser på svenska och mor på finska till barnet dagligen samt planerade vistelser i Finland hos mors finskspråkiga släktingar.

4.3 Typiska drag i barnets tal

Föräldrarna tar upp de typiska språkliga drag (se avsnitt 1.1) som de har noterat att förekommer i barnets tal. På basis av föräldrarnas intervjusvar kan språkliga drag indelas i två kategorier: drag som gäller barnets val av språk och drag som beskriver barnets ordförråd. När det gäller det språkliga valet, framhäver föräldrarna barnets förståelse av två olika hemspråk samt hans språkanvändning i vardagen som baserar sig nästan uteslutande på samtalspartnern. Barnet har en tendens att svara på

samma språk när föräldrarna eller andra vuxna, som släktingar, pratar med barnet och fortsätta med samma språk även om hen inte genast blir förstådd. Ett undantag med konsekvent språkanvändning hos barnet dyker upp när mor säger något på svenska, som inte är ”hennes språk” utan finska när det gäller användningen av strategin *en person, ett språk* (se avsnitt 2.3.2). I sådana situationer svarar barnet på finska därför att hen känner igen att mor borde prata finska med hen och att deras gemensamma språk är finska.

I barnets tal förekommer de typiska drag gällande ordförråd och dess tillväxt på olika sätt som är typiska för tvåspråkiga barn. *Synonympar* (se avsnitt 2.6) är en av dragen som föräldrarna har noterat ofta i barnets tal vilket betyder att barnet använder vissa ord, som ett svenskspråkigt ord ”mamma” och ett finskspråkigt ord ”ruoka” som kan översättas till ”mat”, i båda språkliga kontexterna, det vill säga när hen kommunicerar på svenska och på finska. Detta beror på att tvåspråkiga barns användning av båda språken inte är lika systematiskt som i vardagen hos enspråkiga barn eftersom barnet registrerar hela den språkliga informationen som ett enda system redan tidigt vilket gäller särskilt ordförrådet (se avsnitt 3.3.2). Ytterligare ett drag som anknyter sig till användningen av ordförråd hörs i barnets uttal. Barnet har tillägnat sig *genomskinliga drag* från finska (se avsnitt 3.3.2) vilket syftar på valet av en språklig modell som tillämpas i båda språken. I detta fall uttalar barnet vissa finska ord med svenskt uttal. Vidare påpekar föräldrarna att omfattningen av ordförrådet på svenska inte ännu är på samma nivå med enspråkiga, svenska barn men de anser att det beror på tvåspråkig uppfostran. Även Hassinen (2005) påpekar att detta är vanligt i språktillägnet hos tvåspråkiga barn. Slutligen betonar föräldrarna betydelsen av att tillbringa tid i Finland därför att det låter barnet att öka det finska ordförråd och balansera de två språk som barnet använder i vardagen. Föräldrarna påpekar att efter varje gång de har varit i Finland, lär barnet sig flera nya ord och tillägnar dem som en del av den vardagliga språkanvändningen.

5 Sammanfattning

I undersökningen har jag studerat en svensk-finsk familj som bor i Sverige och som uppfostrar deras barn på ett tvåspråkigt sätt. För att undersöka familjen, har jag genomfört en *fallstudie*, det vill säga fördjupande studie om ett visst fenomen (se avsnitt 1.3). Syftet med undersökningen har varit att betrakta familjespråkpolicy i denna familj samt deras språkliga praktiker och typiska språkliga drag i barnets tal enligt föräldrarna. Forskningsfrågorna i undersökningen var:

1. Vad kännetecknar familjespråkpolicyn i en svensk-finsk familjen?

2. Vilken typ av praktiker används för att stöda barnets förmåga att tillägna både svenska och finska?
3. Vilka språkliga drag karakteriserar barnets språktillägnande samt språkförmåga i vardagen?

Som material har använts en inspelad intervju med denna tvåspråkiga familjs föräldrar. Intervjufrågorna utformades först utgående från teoribegrepp och syftet. Efter detta, utarbetades en temablankett som föräldrarna fick bekanta sig med före intervjun. I blanketten redogjordes för teman som skulle behandlas i intervjun. Orsaken till detta var att föräldrarna skulle ha tid att fundera på svar och komma på exempel på deras språkliga praktiker i vardagen samt typiska drag i barnets tal. Intervjun skedde samtidigt med båda föräldrarna vilket gav dem en möjlighet att fundera på svaren tillsammans och komplettera varandras svar. Som analysmetod agerade innehållsanalys, mer noggrant *tema-analys* där och *kodning* användes för att betrakta relevanta teman som kunde utgående från språkpolicyteorin kategoriseras i klasser i analysfasen. Efter transkribering av intervjusvar, kategoriserades dem i två huvudklasser: *familjespråkpolicy* och *typiska drag i barnets tal* som indelades vidare i klasser *val av språk* och *ordförråd* för att ge en noggrannare bild av de typiska språkliga dragen.

De viktigaste teoribegrepp var *språkpolicy*, *familjespråkpolicy* och *barnets språktillägnande*. I undersökningen betraktades *språkpolicy* och olika kategorier som förekommer gällande språkpolycyn på makronivån, det vill säga exempelvis i samhället eller skolor (se avsnitt 2.1). *Familjespråkpolicy* i sin tur preciseras språkpolycyn och observerades den i mindre kontexter, som i familjer. Familjespråkpolycyn omfattar även Pillers (2001) teori om *privat språkplanering* i familjer samt *språkliga praktiker* (se avsnitt 2.4). Slutligen betraktades *typiska drag i barnets tal* genom teori från Hassinen (2005). I analysdelen framhövdes två klasser, *familjespråkpolicy* och *de typiska dragen*, som förekommer i barnets tal genom flera exempel.

Inledningsvis var resultaten att föräldrarna hade planerat sina språkliga praktiker och deras familjespråkpolicy genom att läsa innan barnet föddes om tvåspråkighet och diskutera tillsammans. Vidare hade de bestämt sig att använda strategin *en person, ett språk*. Med tanke på denna metod, valde de att båda föräldrar pratar sina egna modersmål med barnet, mor finska och far svenska. Trots få undantag, har föräldrarna försökt vara konsekventa med språken vilket barnet har förstått och har lärt sig att svara med det språk som talas, även till andra vuxna. Ytterligare ett resultat dock är att oavsett föräldrarnas avsikt att vara konsekventa med strategin *en person, ett språk*, har de inte helt kunnat förverkliga strategin. Sammanfattningsvis visar denna undersökning att det finns flera drag i barnets tal som är typiska för tvåspråkiga barn i allmänhet. Snävare ordförråd med ett språk men

bredare när båda språken kombineras, användning av synonympar samt användningen av ett språk i båda språkliga sammanhangen förekommer i barnets vardagliga tal.

6 Diskussion och framtiden

Även om det i början av undersökningen fanns det svårigheter att granska ämnet och hitta det lämpligaste perspektivet att genomföra den, anser jag att undersökningens syfte blev uppnått. Alla forskningsfrågor blev besvarade och undersökningen har tydliga resultat som har en vetenskaplig grund. Min hypotes var att föräldrarna använder någon teoretisk strategi, exempelvis *en person, ett språk*, som är typisk för uppfostran i en tvåspråkig miljö. Hypotesen formulerade jag på basis av min förförståelse av familjens språkliga kontext eftersom de hör till mitt nätverk. Hypotesen visade sig vara delvis sann eftersom att försöka vara konsekvent med strategin *en person, ett språk* hör till deras familjespråkpolicy även om de inte har helt kunnat förverkliga strategin i vardagen. Vidare kunde föräldrarna ge exempel om barnets språkliga drag och beskriva deras egna praktiker i familjen. I analysdelen (se avsnitt 4) betraktas undantag i konsekvent användning av strategin som hör till familjespråkpolicy i denna familj.

Jag valde att genomföra en öppen riktad intervju i min undersökning som gav mig tillräckligt med material för att kunna analysera det som är relevant för mitt syfte och forskningsfrågor. Jag bestämde mig redan i ett tidigt skede att formulera en temablankett som jag ville skicka till föräldrarna på förhand. Jag tycker att det var väsentligt för materialinsamlingen och mängden av materialet att använda temablanketten eftersom föräldrarna gav i intervjun genomgripande svar med flera exempel som dyker upp i deras tvåspråkiga vardag. Vid sidan av intervjufrågor, ledde fri diskussion, som är typisk i öppna riktade intervjuar, till att föräldrarna kom på med ytterligare information under intervjun utöver svar och exempel de hade funderat på i förväg. Detta är anledningen till att jag upplevde det som väsentligt att intervjua föräldrarna samtidigt. Därigenom kunde de tillsammans reflektera kring deras familjespråkpolicy, språkliga praktiker och barnets språkanvändning vilket var väsentligt för materialemängden i undersökningen.

Som analysmetod utnyttjade jag innehållsanalys, mer noggrant tema-analys. Transkribering av intervjun i sig var krävande men jag valde att använda *grov transkribering* (se avsnitt 1.3), vilket räckte till eftersom i min undersökning fokuseras på själva talets budskap i stället för hur något sägs. I början var det besvärligt att anknyta teori till analyskategorier men slutligen anser jag att teorin som jag har hittat stöder min analys och ge en lämplig, vetenskaplig grund för min undersökning. Under

genomgående av teorin och analysmaterialet blev det enklare att anknyta de tillsammans och bilda en lyckad helhet. Att beakta forskningsetik var utmanande därför att familjen hör till mitt nätverk och jag hade en viss uppfattningen om vissa språkliga praktiker i denna familj men försökte. Sammantaget är jag nöjd med undersökningen och anser att resultaten är pålitliga och kan tillämpas i vetenskapligt sammanhang. Undersökningsprocessen väckte tankar om vad jag skulle ha kunnat göra annorlunda och hur ämnet kan undersökas i framtiden. I en kandidatavhandling är materielmängden relativt begränsad och särskilt när det handlar om en fallstudie som i denna undersökning. Syftet var att kartlägga familjespråkspolicyn och praktiker i en familj och betrakta bara ett barns språkanvändning i tvåspråkigt sammanhang. Detta betyder att resultaten inte kan generaliseras så att de gäller alla andra svenska-finska familjer som lever i ett svenskt samhälle. Det som undersökningsresultaten kan erbjuda är synvinklar och exempel på livet av en familj som har finska och svenska som hemspråk.

Tvåspråkighet är ett brett undersökningsområde och möjliga forskningsaspekter finns otaliga. Enligt mig kunde undersökningsämnet forskas i framtiden genom att observera många familjer, antingen med samma språkliga bakgrund och hemvistland. Familjen kan exempelvis bo i Finland och har svenska och finska som hemspråk. Då kunde undersökningen genomföras med en jämförande aspekt och generaliseringen av undersökningsresultaten skulle vara mer tänkbar. Även andra språk skulle kunna inkluderas i undersökningen och jämföras med tvåspråkiga familjer utanför det nordiska sammanhanget. Något som också är möjligt, är en långtidsundersökning då denna samma familj kunde intervjuas flera gånger under åren och barnets språkutveckling och familjens språkliga praktiker kunde betraktas och även jämföras med tidigare resultat. Som påpekats i diskussionen (se avsnitt 6), är det omöjligt att anta hur tvåspråkigheten kommer att påverka barnets liv och vilka möjliga för- och nackdelar användningen av två språk i vardagen kan erbjuda. Det skulle vara intressant att undersöka barnet och tvåspråkighetens inverkan på livet samt barnets egna språkliga val och möjliga förändringar i familjens språkliga praktiker. Vidare skulle barnets inverkan på familjespråkspolicy kunna betraktas samt barnets egna språkliga val.

Referenser

Abrahamsson, Niclas, 2009: *Andraspråksinlärning*. Lund: Studentlitteratur.

Cunningham-Riley, Una & Staffan Andersson, 1999: *Growing up with two languages*. London. Routledge

Familia Ry, 2023: *52 kahden kulttuurin faktaa*. Hämtad: 25.04.2023. Hämtad online.

Hamel, Jacques, Stéphane Dufour & Dominic Fortin, 1993. *Case Study Methods*. Sage Publications. Hämtad: 25.04.2023. Hämtad online.

Harding, Edith & Philip Riley, 1986. *The bilingual family: A handbook for parents*. Cambridge: Cambridge University Press

Hassinen, Sirje, 2005: *Lapsesta kasvaa kaksikielinen*. Oy Finn Lectura Ab. Jyväskylä: 2005.

Hassinen, Sirje, 2004: *Simultaaniin kaksikielisyyteen kasvaminen*. *Virittäjä*, 2004, 2. s. 241–262. Hämtad: 01.04.2023. Hämtad online.

Hietaoja, Anna Leena, 2015: *Finska hem – tvåspråkiga barn: Familjespråkpolicy i fem familjer där hemspråket är finska och barnen går i svensk förskola eller skola*. Avhandling pro gradu. Hämtad: 25.10.2022. Hämtad online.

Håkansson, Gisela, 2003: *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Häggman, Johan, 2021: *Strategier för minoritetsspråk – jämförelse av relevans för svenskan i Finland*. *Magma*, 2021, 2. Hämtad: 13.03.2023. Hämtad online.

Institutet för inhemska språk (fin. *Kotimaisten kielten keskus*), 2019: *Prosodia*. Hämtad: 15.01.2023. Hämtad online.

Jyväskylä universitet, 2021: *Haastattelut*. Koppa. Jyväskylä universitet. Hämtad: 22.03.2023. Hämtad online.

Jyväskylä universitet, 2015: *Tapaustutkimus*. Koppa. Jyväskylä universitet. Hämtad: 13.04.2023. Hämtad online.

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina, 2023: *Litterointi*. I verket av Jaana Vuori (red.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Hämtad: 08.03.2023. Hämtad online.

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina, 2023: *Haastattelut*. I verket av Jaana Vuori (red.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Hämtad: 08.03.2023. Hämtad online.

King, Kendall, Lyn Fogle & Aubrey Logan-Terry, 2008: *Family Language Policy*. *Language and Linguistics Compass*, 2008, Vol.2 (5), s. 907–922. Hämtad: 12.11.2022. Hämtad online.

King, Kendall, Yi-Ju Lai & Stephen May, 2017: *Research Methods in Language and Education*. Hämtad: 06.10.2022. Hämtad online.

Kingelin-Orrenmaa, Zea, 2019: *Tammerfors som svens språk – en etnografisk studie av språkpolicy som praktiker, processer och val i svensk rum i det inre av Finland*. [Doktorsavhandling]. Hämtad: 08.10.2022. Hämtad online.

Marian, Viorica & Anthony Shook, 2012: *The Cognitive Benefits of Being Bilingual*. Cerebrum – Dana Foundation. 19.01.2023. Hämtad online.

Oikeusministeriö. *Kielelliset oikeudet*. Hämtad: 23.04.2023. Hämtad online.

Opintopolku, 2022: *Pohjoismaiset kielet, Kielten koulutus, Humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri (3v + 2v), syksy 2023*. Hämtad: 18.03.2023. Hämtad online.

Palviainen, Åsa, Janni Lehtonen & Terhi Valli, 2012: *Formulerande av familjespråkpolicy - en gemensam, komplex och ständigt pågående process*. Hämtad: 18.10.2022. Hämtad online.

Piller, Ingrid, 2001: *Private Language Planning: The Best of Both Worlds?*. 65. Hämtad: 18.10.2022. Hämtad online.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Anna Puusniekka. 2006. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Hämtad: 23.04.2023. Hämtad online.

Spolsky, Bernard, 2019. *A modified and enriched theory of language policy (and management)*. *Language policy*, 2019, Vol.18 (3), p. 323–338. Hämtad: 09.10.2022. Hämtad online.

Spolsky, Bernard, 2009. *Language Management*. Cambridge: Cambridge University Press. Hämtad: 09.10.2022. Hämtad online.

Utbildningsstyrelsen, 2019: *Tvåspråkiga familjer väljer svenskspråkig skola för sina barn*. Hämtad: 18.01.2023. Hämtad online.

Vetenskapstermbanken i Finland, 2014: *kaksikielisyys/bilingualismi*. Hämtad: 11.11.2022. Hämtad online.

Vetenskapstermbanken i Finland, 2014: *metodologia*. Hämtad: 25.4.2023. Hämtad online.

Bilagor

Bilaga 1: Intervjufrågor

Familjespråkpolicy i en svensk-finsk familj: intervjufrågor

1. Hur planerade ni att stöda barnets språktillägnande i förväg i både finska och svenska och varför? Eller hade ni planerat det?
2. Hade ni före barnets födelse funderat på några metoder som stöder språktillägnande i båda språk som ni hade tänkt använda med barnet? Har ni förverkligat dem?
3. Vilka praktiker har ni använt i tidig barndom för att stöda barnets språktillägnande och varför just dessa? Finns det skillnader i praktiker mellan olika språk?
4. Vilka praktiker utnyttjar ni för tillfället i vardagen och varför? Ge konkreta exempel. (Hur brukar ni göra med språket? När talar ni finska och när svenska?)
5. Har ni noterat några typiska drag som förekommer i barnets språk eller språktillägnande? Hurdana skillnader finns mellan finska och svenska? Ge några exempel.
6. Hurdana uppfattningar har ni om att uppfostra barn som ett tvåspråkigt sätt? Hur har ni upplevt det? Finns det utmaningar?
7. Hur har ni tänkt att bevara kunskapen i finska i en svensk omgivning med tanke på barnets språkanvändning? Varför?
8. Föredrar barnet finska eller svenska i vardagen eller varierar det?

Familjespråkpolicy i en svensk-finsk familj: teman som förekommer i intervjun

Jag genomför en undersökning om tvåspråkighet i en familj och familjens språkpolicy samt språkliga praktiker som används i vardagen. Denna blanketts syfte är att belysa olika teman som förekommer i intervjufrågor för att ge informanterna tid att bereda sig inför intervjun och tänka i förväg på några möjliga aspekter de vill ta upp. På det här sättet erbjuder intervjusituationen mycket mer information för några av frågorna kräver funderande innan de kan svaras på ett grundligt sätt. Teman är:

1. Några plan för att uppfostra tvåspråkiga barn (både före barnets födelse och efter)
2. Praktiker som används i vardagen för att stöda barnets språktillägnande
3. Typiska drag som förekommer i barnets tal på båda språken samt konkreta exempel om språkliga uttryck som används
4. Föräldrarnas tankar om bevarandet av finska språket i ett svenskt samhälle
5. Egna känslor eller uppfattningar om att uppfostra tvåspråkiga barn och möjliga utmaningar
6. Barnets egen preferens gällande språk och språkval